

BO SIEGBAHN:

Vår neutralitet och EG

Östen Undén omdefinierade vår säkerhetspolitiska målsättning från det vedertagna "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig" till att kort och gott definiera den som "neutralitetspolitik". Detta i folkrättslig och politisk litteratur helt nya begrepp kom att ge upphov till en för Sverige högst olycklig och helt ny skolastik, skriver Bo Siegbahn.

Många politiker, i främsta rummet stats- och utrikesministrarna, påstår att svenskt EG-medlemskap är oförenligt med neutralitetspolitiken. Men är det så?

När svenskt samarbete med EG diskuteras – nu och tidigare – aktualiseras alltid frågan om detta är förenligt med den svenska neutralitetspolitiken.

Att denna fråga kommit att spela en så central roll i debatten torde bero på att Sverige som nästan enda land i Europa lyckats hålla sig utanför krig under de senaste 150 åren och det är självklart att om det största partiet som oavbrutet under 44 år suttit vid makten påstår att medlemskap inte är förenligt med neutralitetsförhoppningarna har detta en oerhörd slagkraft. Inte ens Palme som på den inre fronten ursprungligen var känd för att önska medlemskap kunde i ett senare skede motstå detta tryck.

För det andra kom dåvarande utrikesministern Undén, som varken begrep eller intresserade sig för ekonomiska frågor, med det olyckliga förslaget att man borde omdefiniera vår säkerhetspolitiska målsättning från det vedertagna "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig" till att kort och gott definiera den som "neutralitetspolitik".

Detta i folkrättslig och politisk litteratur helt nya begrepp, som snabbt vann burskap, kom att ge upphov till en för Sverige högst olycklig och helt ny skolastik. (Schweiz' av stormakterna garanterade ständiga neutralitet är ett unikum som vi för vår del avvisat.) Denna gick ut på en diskussion av vilka åtgärder Sverige, inte blott i krigstid då ju vissa internationella konventioner kan tillämpas, utan även under djupaste *fredstid* borde eller icke borde vidtaga för att minska riskerna för att bli indragna i en konflikt. Gunnar Myrdal, vars storhet mer låg på det ekonomiska än det politiska fältet, ansåg

Bo Siegbahn är ambassadör och f d riksdagsman.

t o m att Sverige inte kunde vara medlem av det ganska oskyldiga Europarådet, något som nu med anklagelser mot Sverige inför detta organ för brott mot de mänskliga rättigheterna vunnit stöd hos vår utrikesminister, formellt ur helt andra utgångspunkter.

För det tredje är det synbarligen många debattörer som kanske ibland av okunnighet — har förväxlat EG med Nato. EG har ju i motsats till Nato enligt sina stadgar inga militära syften utan avser att reglera de *ekonomiska* förbindelserna i Europa. Det finns inte ett ord om militärt samarbete i EG:s olika grunddokument.

Traktatens innebörd

Däremot är det riktigt att det i ingressen till Romfördraget 1957, EG:s grundtraktat, talades om att "skapa grundval för en allt intimare sammanslutning mellan de europeiska folken". Inne i avtalet sades emellertid att EG skulle baseras på en tullunion.

Sedermera kompletterades traktaten med bl a de sk Davignon- och Wernerplanerna. Den sistnämnda berörde utslutande ekonomiska och monetära frågor under det att Davignonrapporten talade om behovet att nå framsteg i fråga om Europas enande. I detta syfte sades att regeringarna skulle samråda om alla viktigare politiska frågor och att man skulle göra en "avstämning av deras inställning i olika frågor samt gemensamma åtgärder när detta uppfattas som möjligt och önskvärt".

Oförenligt med EG-medlemskap?

Då frågan om Sveriges medlemskap på allvar blev aktuell omkring 1970 betrak-

tades dessa uttalanden av svenska EG-motståndare som bevis för medlemskaps oförenlighet med svensk utrikespolitik. Några verkliga resultat av politisk art kom dock inte ut av förslaget, men tjänstemän träffas regelbundet för att diskutera det politiska läget.

Sedan har EG-ministrar vid ett par tillfällen antagit resolutioner, kanske främst om Mellanöstern, där man fått intrycket att det huvudsakliga syftet varit att visa en mot Förenta staterna oberoende och lätt kritisk attityd. Efter flera års förhandlingar har man nu också fattat beslut om att EG från 1992 i vissa frågor skall kunna fatta för alla medlemsstater bindande beslut och framför allt att hela EG skall bli en enhetlig marknad.

Vilka frågor som efter 1992 skall bli föremål för dessa beslut är väl tills vidare icke helt klart. I det förgångna har nog flera medlemsstater, särskilt Frankrike, visat stor uppfinningsrikedom när man velat undandra sig beslut som enligt stadgan skulle kunna fattas av en majoritet.

Det är mot denna bakgrund man måste fråga sig varför åtskilliga politiker, i främsta rummet stats- och utrikesministrarna, påstått att svenskt medlemskap vore oförenligt med neutralitetspolitiken. I nummer 4–5/87 av Svensk Tidskrift sade t o m moderatledaren Carl Bildt följande:

"... men vår neutralitet innebär begränsningar. Vi kan aldrig delta i ett förpliktande utrikespolitiskt samarbete inom en begränsad krets av stater . . . för det innebär ju att andra stater i krigs- och krissituationer kan styra vårt utrikespolitiska agerande. Då förlorar neutraliteten sin trovärdighet".

Jag har valt detta exempel, inte för att det representerar en ytterlighetsuppfattning

utan tvärtom därför att Carl Bildt är en av de få politiker som i säkerhetsfrågor har utomordentlig kunskap och ett balanserat omdöme och i avsikt att visa hur verklighetsfrämmande den allmänna debatten i Sverige är i dessa frågor.

Till en början kan konstateras att Bildt två gånger kort och gott använder "neutralitet" som beteckning för vår politik i *fredstid*, trots att termen endast avser *krigstid* (Undéns olycksaliga inflytande). Därmed leds han in på den utomordentligt tveksamma tesen att vad Sverige *i eget intresse* gör och inte gör i *fredstid* har betydelse för vår möjlighet att hålla oss utanför ett eventuellt krig. Vilken roll skulle ur denna synpunkt ett medlemskap i EG spela?

Inga militära engagemang i EG

Det är givet att militära engagemang av något slag är mest känsliga. Sådana finns inte inom EG. Däremot kan man naturligtvis säga att när den socialdemokratiska regeringen i förhoppning om att vi skulle kunna få sälja Viggen till några Natoländer utfäste sig att även i krigstid ge exporttillstånd för reservdelar till dem var det något djärvt.

Ett annat faktum, som för Bildt kraftigt kritiserat, är handläggningen av u-båtsaffärerna. När svenska representanter med Palme och Bodström i spetsen för andra vapendragare hävdat att det kanske inte varit andra u-båtar i svenska vatten än den som alla kunnat se och att man i varje fall inte hade någon aning om dessas identitet så måste detta narrspel för stormakterna ha tett sig som om man från svensk sida inte önskade låtsas om dem och det kan lätt leda till slutsatsen att vi inte skulle

våga ta till några kraftiga åtgärder mot folkrättskränkningar – varken i fred eller krig. Detta i sin tur kan komma att påverka krigsplaneringen i Öst- och därför även i Väst.

Om sålunda ett medlemskap i EG inte har några direkta militära bindningar och aspekter kan det kanske tänkas att sådana uppstår genom existerande eller tänkbara politiska och ekonomiska beslut. Men i varje fall tycks Irland inte ha ansett det eftersom landet endast är medlem av EG men ej av Nato.

Det är svårt att se vilka slag av politiska konsultationer eller beslut i EG som skulle kunna ha någon betydelse för Sveriges möjlighet till neutralitet. Man bör särskilja på olika sådana: de som direkt eller indirekt kan antas störa sovjetiska intressen och andra. (Det gäller här *fredstid*; under krig upphör givetvis alla sådana konsultationer.) Jag har aldrig hört något konkret övertygande exempel. Det måste ankomma på dem som så påstår att skissera sådana scenarier och inte nöja sig med vaga allmänna antydningar. Säger man att EG någon gång i framtiden kan besluta att upprätta en förbundsstat eller ett statsförbund anlägger man ett så stort långtidsperspektiv att vilka antaganden som helst kan göras.

Ekonomiska aspekter

Något annorlunda ställer det sig kanske med det ekonomiska samarbetet. Vi har blott omkring 5% av vårt handelsutbyte med Öst och åtminstone 70% med EG-länderna och med dem nära samarbetande stater. Vad som kanske är känsligare är att vi från Väst har en betydande vapen-

import — och någon -export, men av tekniska skäl nästan ingen handel med Öst.

Detta förhållande kan vi inte ändra på i någon väsentlig grad utan att sänka vår levnadsstandard, respektive få ett sämre — eller betydligt dyrare — försvar. När ambassadören Berner i en skrift om Norden och Sovjet rekommenderar en viss omfördelning har han sålunda bortsett från dessa ganska vitala aspekter.

Ett svenskt medlemskap i EG skulle troligen öka vår handel med EG, särskilt när det intimare samarbetet genomförs 1992 men inte nödvändigtvis på bekostnad av handel med övriga världen utan snarare genom en viss omläggning av den svenska produktionen mot mera konkurrensmässiga produkter.

Förra gången frågan var aktuell föreslog någon att vi kanske kunde gå med som medlemmar i EG men att vi vid krig ur neutralitetssynpunkt skulle gå ur den. Tankegången förefaller minst sagt bisarr. Om vi under sista kriget lyckades få handelsavtal under svårigheter med båda sidor på grund av deras intresse för vissa svenska produkter finns inte samma behov hos dem idag men framför allt skulle ett utträde just vid ett krigsutbrott skapa ett omöjligt förhandlingsläge för vår försörjning.

Ohållbart resonemang

Den slutsats jag anser mig kunna dra av ovan anförda synpunkter är att våra "neutralitetsförhoppningar" inte ändras genom ett medlemskap i EG. En framstående UD-man som skrivit en hel del om EG ansåg dock vid ett samtal om mina syn-

punkter att vi genom olika åtgärder i någon mån kunde marginellt öka förtroendet för vår neutralitetsvilja och sålunda möjligheterna att få stå utanför.

Enligt min bestämda uppfattning är hela förtroenderesonemanget ohållbart. Det har inte i modern tid hänt att ett land blivit angripet på grund av mer eller mindre misshagliga gärningar och yttranden före ett krig — egentligen inte heller under ett krig. Se våra brott mot så gott som samtliga neutralitetsregler under första och andra världskrigen! *Man blir angripen därför att ena sidan- eller båda- anser sig behöva något i Sverige under krig* som de upptäcker att de inte kan få på annat sätt och då är det vår försvarskraft som ev kan få dem att tveka.

Det vore nog på tiden att någon klart sade ifrån att "kejsaren i verkligheten är naken".

Att denna i Sverige helt nya filosofi över huvud kunnat bli så populär beror säkerligen på att åtskilliga politiker och byråkrater fruktar att ett närmare samarbete med Europa skulle kunna inkräkta på deras möjligheter att styra och ställa efter eget gottfinnande. Det gäller miljö-, skatte-, regional-, närings- och nästan alla politiska områden. Då kan det vara lämpligt att skylla på den "heliga" neutralitetspolitiken.

Den centrala frågan måste vara: vill Sverige över huvud taget gå med i EG eller ej? Endera dagen kommer vi ändå att känna oss tvungna därtill både av ekonomiska skäl och för att i någon mån kunna påverka t ex miljöbeslut som berör oss direkt. Dröjsmålet har då kostat oss mycket både ekonomiskt och kulturellt.